

DÜNYA MADENCİLİK SEKTÖRÜNDE TÜRKİYE'NİN YERİ

Ali UYGUN*

Günlük yaşamı tamamen ham maddelere bağımlı olan insanlık, halen yıllık değeri 1,5 trilyon dolar 32 milyar ton ham madde üretilip tüketmektedir. En basit PC'de dahi 30 değişik ham madde, bir A6 Audi model araba 176 kg alüminyum kullanılmaktadır. 78 yıllık ortalama ömürlü bir Alman, yaşamı boyunca 763 tonu iç kaynaklardan sağlanan 953 ton ham madde tüketmektedir.

Başlıca tüketimler kişi başına 307 ton kumçakıl, 116 ton petrol, 72 ton kireçtaşı-dolomit, 40 ton çelik, 29 ton çimento, 12 ton tuz, 4 ton kaolen ve 1,6 ton bakırdır. Öte yandan bu hızlı tüketim nedeniyle madenlerin faydalı ömrü giderek kısalmaktadır. Federal Almanya Yer Bilimleri ve Ham Madde Kuruluşu (BGR) nun araştırmalarına göre; Çinkonun 20 yıl, kurşunun 22 yıl, bakırın 28 yıl, petrolün 40 yıl, doğal gazın 60 yıl, kromun 127 yıl potas tuzlarının 394 yıl içinde tüketileceği hesaplanmıştır.

Türkiye'nin 2005 yılındaki 360 milyar dolarlık GSMH'sı içinde madencilik sektörünün payı 4,5 milyar dolar olarak ifade edilirse, dünyadaki payı ancak % 3 dolayındadır. Oysa Türkiye'de kabaca dünya nüfusunun % 1 yaşamaktadır.

Sektörün payı, gelişmekte olan ülkelerde %20 düzeyinde, ABD'de % 4.2 Kanada'da % 7.5, Avustralya'da %8.7, kaynakları kısmen tükenmiş Almanya'da dahi %4'tür. Dünyanın 1.5 trilyon Dolar tutarındaki sektör büyüklüğü içinde Türkiye'nin çok düşük bir paya sahip olmasının en büyük nedeni, gerek enerji ham maddeleri, gerekse metalik madenler açısından büyük bir potansiyele sahip olmamasından kaynaklanmaktadır.

Miktar olarak incelenecek olursa, en çok tüketilen 5 ham madde yılda; 18 milyar ton kum-ça-

kıl, 4.1 milyar ton ile yapıtaşları, 3.6 milyar ton ile taş kömürü, 3.9 milyar ton ile petrol ve 2.5 milyar m³ ile doğal gazdır.

Değer olarak bakılırsa; petrol, doğal gaz, taş kömürü, kum-çakıl, altın, yapı taşları, bakır, demir cevheri, linyit ve kil ilk 10'u oluşturmaktadır. ABD'de ise sıralama şöyledir;

Yapıtaşları, çimento hammaddeleri, kum-çakıl, altın, bakır, demir, kireç, tuz 2500 ton'luk altının değeri, 600 milyon ton'luk demir cevherinin yaklaşık 1.5 katıdır. En az üretilenler ise 30 ton/yıl ile elmas, 28 ton/yıl ile reniyum ve 100 kg/yıl ile skandiyum'dur. 40 baz metalin ancak 11'inde Türkiye'de üretim vardır. Bunların 2004 yılı verilerine göre dünya üretimindeki payları şöyledir.

Antimuan	% 0.01
Krom	% 1.40
Bakır	% 0.32
Altın	% 0.21
Demir	% 0.28
Kurşun	% 0.58
Manganez	% 0.07
Nikel	% 0.05
Gümüş	% 0.79
Çinko	% 0.36
Boksit (alümina)	% 0.24

(World Metals and Minerals Review 2005):

Öte yandan enerji hammaddelerinde de durum aynıdır. Taş Kömürü % 0.06, linyit % 0.86 iken petrolün payı binde birin dahi altındadır.

Türkiye bu durumda ancak endüstriyel ham maddeler ve mermer ile ayakta kalabilmektedir. Dünya ham madde üretiminde Türkiye'nin payı şöyledir:

* Eczacıbaşı - ESAN, Üsküdar - İstanbul

Alçıtaşı	% 1.5
Barit	% 2.5
Bentonit	% 5
Bor min.	% 44
Çimento	% 2.5
Feldspat	% 35
Kaolen	% 1.5
Kuars kumu	% 2.3
Manyezit	% 10
Mermer	ilk 5 ihracatçı ülke
Nefelinsiyenit	% 2
Perlit	% 12
Pirofillit	% 6
Pomza	% 15
Sepiyolit	% 4
Sodyum sülfat	% 6
Sölestin	% 20
Talk	% 1
Tuz	% 1
Zeolit	% 1

Ayrıca kalsit, zımpara, olivin, halloysit ve kil üretimleri de önem taşımaktadır. Bu 25 mineral grubunun yanı sıra diyatomit, garnet, nadir toprak elementleri, olivin, trona ve wollastonit gibi minerallerdeki potansiyelden de yeterince yararlanılmaktadır.

Bir anekdot: "Sibirya'da Yakut Türkleri ile tanıştığımız Yakutsk bölgesi; altın, elmas, kömür, petrol gibi çok zengin ham madde kaynaklarına sahiptir. 1968 yılında -71.20C ile insan eliyle ölçülen, toprağın bazı yerlerde 1000 metreye kadar donmuş olduğu saptanan ve kuzey yarım kürenin en soğuk bölgesi olan Yakutsk'da şöyle bir efsane söylenmektedir; "Tanrı, doğal kaynakları eline almış ve dünya üzerinde eşit şekilde serpiştiriyormuş. Yakutsk bölgesi üzerine gelince soğuktan parmakları donmuş ve bütün madenler avucundan kayarak bu bölgenin üzerine düşmüş...."

Bizim ülkemiz bu kadar soğuk olmadığı için böyle zenginlik söz konusu değil. Ancak önemli olan, eldeki kaynaklarımızı bilerek, bunları doğru şekilde işleterek yararlanmak olmalıdır.